

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst. 1. Quid est Virtus moralis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

culum aut adesset occasio vtendi ratione & secus sit de priuatione per somnum inducta, hæc ipsa differentia sufficit, vt appareat grauitus mala ebrietas, præsertim nisi causetur in ordine ad sanitatem recuperandam aut conservandum aut finem aliquem insigniter bonum, qui alias obtineri non posset; quo in casu sentio cum Cai. & Siluestro posse quælicite se inebriare secluso periculo aliorum malorum, quæ committi non possent ad illum finem.

Possit quis licite inebriari re quædoque.

Gula filia reputatur: mentis habitudo, inepta latitudo, multiloquium, scurrilitas, immunditia, & quotquot alii effectus inordinati sunt, ex quibus colligimus hominem esse gulosum, aut fecisse excessum in cibo aut potu.

Quid inuidia.

*Inuidia est displicentia voluntaria de bono alterius quocunque, quatenus ex hoc sequitur eum nobis aut nostris præferri & est mortale, quando ad impediendum tale bonum applicamus mala mortaliter media, aut quando desideramus efficaciter, quod alius non haberet tale bonum ex hoc fine, ne scilicet nobis præferatur, & qui sentiunt huiusmodi affectum, tenentur ipsi temperare ratione periculi eos inducendi ad alia peccata, in quæ facile labuntur inuidi: apparet autem malitia eius sicut aliorum, de quibus hæcenus. Effectus, seu filia ipsius, dicuntur: *Odium, susurratio, detractio, gaudium in aduersis proximi, afflictio in prosperis.**

Quid Acedia.

*Acedia seu Acidia est pigritia voluntaria retrahens ab exercitio virtutis ob difficultatem & est mortale peccatum quando retrahit ab exercitio præcepto, aut constituit in magno periculo retrahendi: Habet pro filiabus, *desperationem, pusillanimitatem, Torporem, Maliciam, Rancorem, mentis Euagationem.* Hæc de hac diuisione peccatorum in septem capitalia.*

Aliæ diuisiones peccatorum.

105. *Alio modo possunt diuidi in decem classes iuxta decem præcepta, ponendo in qualibet classe peccata contra singula præcepta. Possent etiam diuidi in tot classes, quot sunt virtutes, ponendo in qualibet classe peccata contra quamlibet ex virtutibus. Variis etiam aliis modis possent diuidi.*

Quid peccatum ex malicia, passione & ignorantia.

Alia denique satis etiam vulgaris diuisio est, qua diuiduntur in peccata ex malicia, ex ignorantia & ex passione. Peccatum ex malicia est quod fit sine ignorantia aut passione sensibiliter trahente ad peccandum. Peccatum autem ex passione est quod fit cum tali passione, vt cum quis peccat commotus ira aut concupiscentia partis sensitivæ. Peccatum denique ex ignorantia est quod fit ex aliqua ignorantia.

*Illam vero ignorantiam ad hoc non sufficit quæ tollit voluntarietatem actus, & illa sufficit quæ non tollit; quænam autem ignorantia tollat voluntarietatem dictum est supra, & ulterius de ea potest videri meum commentum in *Dist. 43.**

DISPUTATIO V.

DE VIRTUTIBVS MORALIBVS.

1. **C**ertum est ad felicitatem naturalem nihil magis spectare, quam virtutes morales: per eas enim maxime perturbationes animi felicitati aduersæ, vel tolluntur omnino, vel sedantur; & præterea sunt etiam ex se principales hominis perfectiones & post virtutes Theologicas maxima felicitatis æternæ consequendæ adiumenta. Quare ad hanc scientiam earum consideratio sine dubio spectat.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit virtus moralis.

2. **A**gitur hic de virtute morali in actu primo, & quamvis hæc duplicem habeat acceptionem: vnā, qua comprehendit virtutes etiam Theologicas, aliam quæ comprehendit solas & omnes, quæ non sunt Theologice; tamen hic placet agere de ipsa in priori acceptione, quia supposito quod cognoscatur quid sit virtus Theologica, quod ad Theologiam spectat, facile est

ceteras, quæ non sunt tales ab illa secernere, & consequenter ad hoc definitionem accommodare, modo sciatur quid sit ratio virtutis moralis, vt sic, vtisque communis, quod hic conandum est facere.

Et quidem supposita declaratione actus boni moralis superius factæ, meo iudicio facile & breuiter definiti possit virtus moralis, vt sic, esse *habitus ille, qui inclinat ad actum bonum moralem eliciendum*, hæc enim descriptio soli & omni virtuti morali, præsertim appetitiue, conueniret; nec est vlla ratio, ob quam pro bona haberi non debeat. Placet tamen explicare definitionem qua authores communiter vtuntur. Est autem hæc: *Virtus moralis est bona qualitas mentis, qua recte viuunt, quam nullus male vitatur, quam Deus in nobis sine nobis operatur ex quibus tamen vltimam particulam quæ Deus in nobis &c. dicunt communiter non conuenire virtuti morali vt sic, sed Theologicæ; ea autem dempta, definitio conueniet adæquate virtuti vt sic.*

Quid virtus moralis.

Dicitur: *bona qualitas* quia in hoc tanquam in genere conuenit cum omni qualitate perficiente subiectum. Dicitur: *mentis* vt secernatur a qualitatibus non perfectentibus mentem, nec iuuantibus per se ad operationes mentis eliciendas. Dicitur, *qua recte viuunt*, vt distinguatur ab habitibus mentis speculatiuis. Dicitur: *quam nullus male vitatur*, vt intelligatur determinatio virtutis ad actum bonum moraliter.

3. *Sed circa hanc particulam* occurrit difficultas non leuis hic examinanda, an virtus moralis habeat ex se huiusmodi determinationem, vt non possit concurrere ad actum malum, aut indifferentem: nam si sic, definitio facilis est sine ulteriori glossa; sin minus, explicari debet hæc particula ita, vt sensus sit quod, quatenus virtus est, nemo ea male vitatur aut indifferenter.

CONCLUSIO I.

Virtutes morales appetitus sensitivi possunt inclinare ad bonos & malos actus. Hæc est Scoti 1. d. 17 q. 3. quem præter suos sequitur. Auerſa q. 55. f. 9. contra multos Thomistas.

Virtutes morales partis sensitivæ possunt inclinare ad bonos & malos actus.

Probat quia illæ virtutes, sicut & actus earum subordinantur voluntati, & non respiciant ex se bonū honestum, sed vtile aut delectabile, & voluntas possit imperare illarum actus, & quando proponerentur vt honesti, & quando vt inhonesti: ergo virtutes illæ nunc inclinarent ad actum bonum, nunc ad actum malum.

Confirmatur, quia si quis acquireret habitum temperantiae, quo pars sensitiva inclinaretur ad bibendum tantum bis in prandio (supponamus actum temperantiæ quoad potum consistere in hoc) & voluntas possit imperare temperantiæ imperaret bis tantum bibendum, actus ille esset bonus, & habitus temperantiæ ad illum inclinaret; sed si Deus præciperet non bibere omnino, aut non nisi semel, & tamen ad hoc voluntas imperaret bis bibere, ille actus esset malus & habitus idem inclinaret ad illum; ergo habitus temperantiæ sensitivus nunc inclinaret potest ad actum bonum, nunc ad malū.

CONCLUSIO II.

4. *Dantur aliqui habitus in voluntate indifferentes ad actum bonum & malum.* Probat quia dantur in ea habitus inclinantes per se ad bonum delectabile, sed hi habitus sunt indifferentes ad actum bonum & malum non minus, quam habitus appetitus sensitivi à paritate rationis.

Dantur in voluntate indifferentes ad bonum & malum.

CONCLUSIO III.

Habitus voluntatis, quo inclinaretur ad prosequendum obiectum ex se honestum honestate obiectiva (qualis potest dari, cum in hoc nulla sit implicancia) *est ex se indifferens ad actum bonum & malum, quantum ad hoc quod possit ad virtutem inclinare.* Hæc est conformis Scoti supra, & probatur quia actus talis habitus potest quandoque affici circumstantia mala, & tum erit malus, vt cum quis vellet orare cum teneretur assistere infirmo, & potest carere omni circumstantia mala, vt cum nulla erat ob quam deberet ipsum omittere & tum erit bonus, ergo habitus ille est sic indifferens.

CON

CONCLUSIO IV.

Habitus quo quis inclinaretur prosequi obiectum, non solum ex eo quod habeat bonitatem obiectivam, sed quia videtur etiam nullam adesse circumstantiam vitiantem, non potest tendere in actum malum, quamvis posset tendere in actum non bonum ex defectu libertatis, casu quo posset esse sine libertate. Hæc est iuxta Scotum & probatur Prima pars, quia non posset habere actum malum nisi proponere circumstantia mala; sed si proponeretur talis non inclinaret ad ipsum; ergo, probatur minor, quia supponitur obiectum ipsius adequatum esse quod est bonum ex omni capite. Probatur secunda pars, quia de essentia actus boni & mali est libertas ergo si actus non esset liber, esset indifferens, hoc est nec bonus, nec malus.

Hinc patet si per habitum virtutis moralis intelligatur huiusmodi habitus, cum esse determinatum ad bonum supposita libertate, & neminem eo posse vlla ratione male uti; si vero per habitum virtutis intelligatur habitus inclinans ad actum bonum, posse habitum aliquem virtutis inclinare ad actum malum, & aliquem consequenter eo male uti posse.

Patet secundo; aliquem actum bonum esse ita ex se bonum, ut non possit esse malus, nimirum illum, qui elicitur ex eo, quod videatur esse bonus ex omni capite; & posse aliquem alium actum transire de bono in malum, nimirum illum, qui elicitur ob bonitatem obiectivam præcisè, abstrahendo à circumstantiis quæ eum inficere possent.

QVÆSTIO II.

De mediocritate virtutis moralis

Supponunt communiter, tam Theologi, quam Philosophi virtutes morales omnes respicere mediū, & habere duo extrema, vnum excedens, quo inclinatur quis ad faciendum plusquam virtus requirit, qualis est prodigalitas respectu liberalitatis; alterū deficiens, quo inclinatur ad non ponendum tantum, quantum virtus requirit, qualis est Avaritia respectu eiusdem virtutis.

Dicunt tamen Authores communiter hoc mediū, non debere esse sēper rei, id est mediū determinatū ex natura rei, quod sēper sit idē; sed rationis hoc est tale quale à ratione recta dicitur cuius exemplū habetur in temperantia respectu cibi, v.g. nā mediū eius non est sēper tāta quantitas, nec respectu omniū nec respectu eiusdem; nam posset fieri quod media libra, quæ esset hoc tēpore mediū proportionatū, esset alio tempore excedēs respectu ipsius & aliorum, aut etiam deficiens; sed sēper mediū eius est illa quantitas, quā dicitur recta ratio, Sed quia recta ratio ideo dicitur nunc hanc quantitatem, nunc illam ex eo, quod nūc illa sit mediū ex natura rei, nunc non est, meo iudicio potest dici quod mediū eius sēper sit medium rei, licet varietur ex varietate circumstantiarum. Vt vero hæc res melius intelligatur.

CONCLUSIO I.

Qualibet virtus non habet medium inter duo extrema, sed, ut quis non perveniendo ad illud medium, aut illud excedendo peccaret aut maleficeret. Probatur, quia si quis excederet medium iustitiæ commutativæ, quod est quantum debet alteri, dando plus, non peccaret quia posset absque peccato liberaliter vel ex alio fine bono charitatis aut gratitudinis aut misericordiæ dare plus. Deinde, quamvis mediū temperantiæ esset vna libra, si quis abstinere à parte ipsius ob finem alterius virtutis, aut indifferentem, non male faceret, quamvis maleficeret, excedendo, nisi ex motivo honeste illud excedere. Denique in materia liberalitatis si quis non daret quantum per liberalitatem posset, non peccaret eo ipso, quia sicut non peccaret sēper non exercendo liberalitatem, cum etiam posset, neque enim præceptum eius obligat sēper & pro sēper, ut dicitur: ita non potest peccare dando minus quam posset, nam melius est dare minus, quam nihil dare cæteris paribus.

CONCLUSIO II.

Potest peccari circa extrema virtutis moralis, & etiam circa medium ipsum. Probatur prima pars quia in materia

iustitiæ potest quis peccare non dando quod debet, cum tenetur, & dando plus, cum id esse impedimentum satisfaciendi aliis obligationibus. Similiter in materia temperantiæ posset quis peccare excedendo, ut faciunt ebrij, & deficiendo à medio, quando teneretur tantum comedere ad conservationem vitæ.

Probatur secunda pars, quia posset quis peccare dando quod teneretur ex iustitiā, cū id cederet in detrimentum magnum creditoris, ut si daret gladium furioso. Similiter posset quis peccare comedendo quantum præscriberet temperantiā, quando id impediretur à superiore.

CONCLUSIO. III.

8. Omnis virtus moralis habet medium inter duo extrema, ut possit in materia virtutis minus ac maius adhiberi, quam virtus requirit ex natura virtutis, ita ut non sit actus virtutis illius aut minus aut maius exhibere. Hæc patet, quia si quis in materia iustitiæ teneretur dare centum, si daret minus, non exerceretur actus virtutis illius, nec etiam dando maius, quatenus maius. Similiter in materia temperantiæ ac liberalitatis, nec deficiendo nec excedendo exercetur actus illarum virtutum; & in hoc distinguuntur virtutes morales non Theologicæ à Theologicis, saltem à charitate, nam in huius materia, quia obiectum eius principale est infinitum, nempe Deus, non potest plus amotis, aut obsequij præstari Deo, quàm debeat aut possit ipsi præstari ex charitate.

CONCLUSIO. IV.

9. Omnis & sola illa virtus moralis habet extrema vitiosa sibi opposita, quæ habet extrema, circa quæ si quis frequenter versaretur absque motivo alterius virtutis, retardaretur directe à prosecutione mediū illius virtutis, etiam quando proponeretur & deberet quis eam prosequi, non tamen omnis virtus moralis habet huiusmodi extrema; sed sola illa cuius medium quæ tale, dicitur negationem ulteriori additionis.

Probatur prima pars, quia nisi habeat talia extrema, non apparet, quomodo sint specialiter opposita virtuti magis, quam aut ipsi summet medium quandoque, quando scilicet ex alio capite esset prohibitum, ut ex obedientia; aut obiecta aliarum virtutum, quæ quandoque retardare possent à medio illius virtutis. Deinde huiusmodi extrema ex se videntur mala, tam bene, quam medium videtur bonum, & habitus acquisitus ex frequentatis actibus circa ipsa retardaret à prosecutione mediū & consequenter esset specialiter oppositus virtuti tēdenti medium. Dixi autem in hac parte: nisi ex motivo alterius virtutis, quia si quis solum versaretur circa illa ex tali motivo, non essent extrema vitiosa, nec magis quis retardaretur ex prosecutione illorum à medio, quæ ex prosecutione aliorum obiectorum disparatorū.

Probatur secunda pars, quia iustitia commutativa, quæ quis tenetur suum cuique reddere, non habet talia extrema, quandoquidem non sit contra illam dare plusquam debetur, licet non sit iuxta illam.

Probatur denique tertia pars, quia si medium eius indicat talem negationem, certum est quod ex natura rei excessus erit vitiosus & retardans à medio nisi extrinsece reddatur bonus, ut si imperaretur à Deo. Quænam autem sint virtutes habentes huiusmodi mediū, constare potest ex natura earum in particulari considerata, & ex ea etiam ratio disparitatis dari debet, à priori quidem quod talis est natura vnius, talis alterius; à posteriore vero quia sic apparet naturas eorum bene consideranti.

Itaque, ut rem in compendium traham: Virtus moralis omnis potest dici habere medium inter duo extrema, quatenus tendit in aliquam determinatam materiam hic & nunc; ita ut si minus fiat quam requirat, aut magis, non exerceatur actus talis virtutis & aliquæ virtutes habent medium inter duo extrema vitiosa, quorum extrema apparent ex natura rei indecentia.

Q V Æ

Habitus
quo volun-
tas incli-
naretur
ad actum
ex eo
quod pro-
poneretur
bonus si-
ne vlla
circum-
stantia vi-
tiose de-
termina-
tur ad a-
ctum bo-
num.

Et etiam
circa me-
dium.

Omnis vir-
tus mor-
alis ha-
bet me-
dium in-
ter duo
extrema
sic ut pos-
sit magis
vel minus
fieri, quæ
exigit vir-
tus.

Quæ vitio-
sa habet
extrema
vitiosa.

Qualibet
virtus non
habet me-
dium tale
dando peccaret
aut maleficeret.
Probatur, quia si quis
excederet medium iustitiæ
commutativæ, quod est quan-
tum debet alteri, dando plus,
non peccaret quia posset
absque peccato liberaliter
vel ex alio fine bono chari-
tatis aut gratitudinis aut
misericordiæ dare plus.
Deinde, quamvis mediū
temperantiæ esset vna libra,
si quis abstinere à parte
ipsius ob finem alterius
virtutis, aut indifferentem,
non male faceret, quamvis
maleficeret, excedendo,
nisi ex motivo honeste
illud excedere. Denique
in materia liberalitatis
si quis non daret quantum
per liberalitatem posset,
non peccaret eo ipso, quia
sicut non peccaret sēper
non exercendo liberalitatem,
cum etiam posset, neque
enim præceptum eius obligat
sēper & pro sēper, ut
dicitur: ita non potest
peccare dando minus
quam posset, nam melius
est dare minus, quam
nihil dare cæteris
paribus.

Potest
peccari
circa ex-
trema
virtutis.